

НАПРЯМ 13. ІНФОРМАЦІЙНА ТА КІБЕРБЕЗПЕКА У ВОЄННИЙ І ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-502-3-56>

Вінтонів-Бахарєва С. З.,

кандидат філософських наук,

доцент кафедри філософії та релігієзнавства

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

ГУМАНІТАРНА БЕЗПЕКА У ЦИФРОВУ ЕПОХУ: БОРІТЬБА ЗА ЦІННОСТІ ТА ІСТОРИЧНУ ПРАВДУ

Гуманітарна безпека є невід'ємною складовою національної безпеки, втім у сучасну епоху її зміст і пріоритети зазнають суттєвих трансформацій. Традиційно гуманітарна безпека означала стан захищеності людини, суспільства та нації, їхню можливість зберігати і розвивати власні традиції, відстоювати цінності та ідеали. Однак сьогодні визначення гуманітарної безпеки виходить за межі фізичної захищеності й охоплює інформаційний простір, де триває боротьба за аксіологічні орієнтири, культурну й національну ідентичність та історичну пам'ять. Інформація завжди була важливим ресурсом, проте у сучасному суспільстві вона перетворилася на потужний інструмент впливу та своєрідну зброю, застосування якої може мати довготривалі наслідки. Одну з суттєвих загроз для гуманітарної безпеки становить дезінформація, яка спотворює факти та має на меті змінити сам спосіб сприйняття реальності.

Мета даної статті – розглянути гуманітарну безпеку в цифрову епоху як багатовимірний феномен, що включає як фізичний захист, так і захист прав, свобод, цінностей, національної ідентичності та права на формування власних наративів.

Поняття гуманітарної безпеки є міждисциплінарним, оскільки воно існує на перетині соціології, політології, філософії та досліджень у галузі національної і планетарної безпеки. Її основна мета – захист від загроз, які руйнують як особистісну, так і колективну цілісність. За доби, що визначається як інформаційна, гуманітарна безпека не може бути зведена лише до захисту прав і свобод людини, її концепція має охоплювати і цифровий простір, забезпечуючи його стійкість та захист від маніпуляцій. Одна з ключових дилем такого підходу полягає у тому, що необхідно протистояти руйнівному впливу дезінформації

у цифровому просторі, зберігаючи при цьому його відкритість. Межа між безпекою та свободою є дуже тонкою і її легко перетнути, перетворивши захист на зайвий контроль. Саме гуманітарна безпека має відігравати роль стримуючого механізму, який не дає цьому здійснитися. До ефективних та дієвих стратегії гуманітарної безпеки у сучасну епоху ми можемо віднести наступні: кібербезпека, що охоплює не лише технічний, а й гуманітарний рівень захисту; протидія пропаганді та фактчекінг; освіта, що спрямована на розвиток критичного мислення як базової компетентності сучасної людини.

Дезінформація виступає у якості зброї, застосування якої здатне спричинити соціальну та гуманітарну дестабілізацію. Її небезпека полягає у тому, що вона є не просто разовим поширенням неправдивих відомостей, а стратегією, яка спрямована на зміну самого усвідомлення реальності. Отже, ми можемо виокремити два рівні впливу дезінформаційних кампаній на сприйняття дійсності:

1. Гносеологічний рівень. На цьому етапі, впливаючи на сам процес пізнання оточуючого світу та використовуючи для цього маніпулятивні методи, автори дезінформаційних технологій руйнують довіру до будь-якого знання в принципі.

2. Рівень інтерпретації та наративу. На цьому рівні формується альтернативна версія подій, що спотворює історичну пам'ять та підмінює усталені у соціумі поняття та уявлення.

Якщо на першому рівні впливу ми стикаємося з кризою пізнання, то на другому – зі спробою створити та нав'язати альтернативну реальність, що має стати підміною існуючої. Ці процеси є надзвичайно актуальними на тлі сучасних інформаційних війн, що роблять межу між правдою і вигадкою дедалі більш нечіткою.

Поняття історичної правди як однієї з ключових суспільних цінностей породжує низку запитань, адже за доби постправди його значення може здаватися проблематичним та навіть таким, що не відповідає сучасним реаліям. Характеризуючи поняття постправди та її зв'язок з дійсністю, один з українських дослідників зазначає: «Отже, постправда є інформаційною та політичною технологією, що діє через використання механізмів змішування істинного з хибним, емоціоналізації, політейнменту, популізму, когнітивних спотворень масової свідомості, актуалізації та об'єктивації бажань з метою забезпечення симпатій широкої аудиторії до її джерела, а також легітимації певного роду політики та її суб'єктів» [1, с. 132]. Якщо слідувати такому підходу, то постправда є не просто наслідком епістемологічної кризи, а й сама може виступати у ролі маніпулятивної технології, що орієнтується на ірраціональні механізми. Поняття постправди не лише підриває довіру до об'єктивного знання, воно ніби створює альтернативний інформаційний простір, у якому істина втрачає своє значення.

Постмодерністські тенденції змусили майже кожного замислитися над фундаментальним філософським питанням, а чи існує істина як категорія, притаманна нашому знанню про об'єктивну реальність? На намагання відійти від трактування істини як важливої категорії об'єктивного знання вказує дослідник Лі Макінтайр: «У цьому визначенні підкреслюється, що префікс «пост» означає не стільки те, що ми перебуваємо «після» правди в часовому сенсі (як у слові «післявоєнний»), скільки те, що правда затьмарена – що вона стала неважливою. Для багатьох філософів це звучить як виклик, але варто зазначити, що це набагато більше, ніж просто академічна суперечка» [2, с. 5]. Водночас історична правда не може зводитися виключно до набору фактів, що підлягають верифікації. Історія – це завжди інтерпретація, тому історична правда зовсім не обов'язково усвідомлюється як щось об'єктивно дане, частіше вона є результатом розуміння подій крізь призму певної соціокультурної епохи. Саме тому боротьба за історичну правду у постмодерністському світі передбачає не лише змагання за достовірність. Це, перш за все, право на власний наратив та можливість озвучити свою версію подій минулого. У певному сенсі ми боремося не тільки за об'єктивну істину та історичну спадщину, а й за можливість мати її власну інтерпретацію. Боротьба у інформаційному просторі є настільки важливою саме тому, що вона є змаганням за сенс та цінності, за те як історія впливає на наше розуміння себе, а також на наше сприйняття минулого, сучасного та майбутнього.

У якості основних **висновків** дослідження зазначимо:

1. Поняття гуманітарної безпеки акцентується не стільки на фізичному захисті, скільки на культурному, ціннісному та правовому аспектах, що набуває особливої актуальності саме в умовах постіндустріальної епохи. Захист від інформаційних загроз може бути лише результатом комплексного підходу, що є поєднанням зусиль у таких сферах як військова безпека, кібербезпека, освіта, міжнародне співробітництво.

2. Одну з ключових загроз для гуманітарної безпеки у інформаційному суспільстві становлять маніпуляції, фальсифікації та спотворення фактів. Протидія їм має вестися як на національному рівні, так і на індивідуальному, а отже, вона вимагає формування певного типу особистості, що наділена критичним мисленням і вмінням відстоювати власні цінності та інтереси.

3. Історична правда стає одним з об'єктів боротьби у інформаційному просторі, оскільки вона не зводиться виключно до набору верифікованих фактів, а є певною інтерпретацією подій. Історія – це не просто наратив або опис минулого, вона є фундаментом для побудови майбутнього і, певною мірою, визначає його прототип. Тому битва за історичну правду у інформаційному просторі триватиме навіть після завершення бойових дій.

Список використаних джерел:

1. Висоцький О. Ю. Постправда: концептуальні та праксеологічні виміри. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2018. Т. 21. № 10. С. 128–133.
2. Lee C. McIntyre. *Post-truth*. MIT Press: Cambridge, MA. 2018. 232 pp.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-502-3-57>

Дроменко В. Б.,

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри інженерних систем та технологій
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

Омецинська Н. В.,

*кандидат технічних наук, доцент,
завідувачка кафедри інженерних систем та технологій
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

Гуйда О. Г.,

*кандидат наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

АНАЛІЗ ВИМОГ ДО ФУНКЦІОНАЛЬНОСТІ АВТОМАТИЗОВАНОЇ СИСТЕМИ РЕАГУВАННЯ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ

Для України проблема реагування на надзвичайні ситуації стала значно актуальнішою після 2014 року, а з початком повномасштабного вторгнення росії в 2022 році загострилася ще більше. Україна є свідком безпрецедентної російської агресії, спрямованої на критичну інфраструктуру: енергетику, телекомунікації, банківську систему, державні сайти та сервіси. Завдяки глобальній цифровізації, розвитку інтернету речей (IoT) та хмарних технологій, інформаційно-телекомунікаційні платформи і системи оперативного реагування стали важливими не лише під час активної фази війни, але й залишатимуться критично важливими в післявоєнний період.